

Za Ceciliju Nawkec

Powěšć wo smjerci Cecilije Nawkec jenički džen do jeje 93. narodnin je wosebje tež člonow Serbskeho Sokoła zrudžiła. Bě dže njeboha Sokołka Radworskeje jednoty, kotrež bě w léće 1930 přistupila. Hižo léto do toho bě so z delegaciju Sokoła na zléće pólskeho sokolstwa w Poznanju wobdžělila.

Cecilija Nawkec narodzi so 19. meje 1909 jako přenje džečo wučerka Michała Nawki a jeho mandželskeje Hany. W léće 1922 přednjese na přijecu pola českeho prezidenta Masaryka jako 13lětna w serbskej rěči hrónčko. Wótře a jasnje holca na Hradčanach w Praze knjezej prezidentej praji:

„Slawny knjeze prezidento!
Jako ta najmlódsja ja Wam horstku
kwětkow přepodawam.
To je znamjo džaka za wšo,
štož Wy dokonjaš sće za nas.
Njezapomńće nihdy na nas!“

W léće 1927 wopyta Cecilija hospodarsku šulu w Porta Coeli na Morawje. W Brnje bě 1928 mjez delegaciju Serbow na tamnišej wustajeńcy wo nas. W léće 1930 zawjeseli 65 wobdžělnikow kursa serbsčiny w Českej Lipje z někotrymi serbskimi pěsnjemi. Česki časopis Bezděz wo tym pisaše, zo bě „knježna Cilka zamóhla ze swojim miłym zjawom, zwyżnym ze swojoraznej narodnej drastu, a zaspěwanjom ludowych spěwow hnydom zbudzić žiwy zajim wšěch přítomnych“. Štož narodnu drastu nastupa, to je Cecilija Nawkec w njej čas žiwjenja chodžiła, tež w Markneukirchenje, hdžež bě hospoza knjeza fararja Jurja Handrika. Po wójnje hospodarješe jemu potom na Njebjelčanskej farje. Farar Handrik bě wěsty čas městopředsyda Domowiny – snadž bě wón na tym „wina“, zo přewza Cecilija Nawkec nachwilnje žónski wotrjad Domowiny. Wot léta 1964 bydleşe wona z nanom w Budyšinje na Löhrowej 20. Po přesydlenju do starownje swj. Ludmile w Swinjarni zajimowaše so dale za wšo serbske. W žohnowanej starobje 92 lét je z Ceciliju Nawkec markantna serbska žona na přeco woči zandžělila. Serbscy Sokoljo jej poslednje Nazdar! přiwołaja.

M. Krawc



Titlny wobraz pólskeho časopisa „ILUSTROWNY KURJER CODZIENNY“ z 8. julija 1929, pokazowacy člonow Serbskeho Sokoła w swjędzenskim čahu składnostnje wšosłowjanskeho sokolskeho zléta w Poznanju. Předku naprawo kroči Cecilija Nawkec. Foto: archiw

Nowa terminologija za sport čaka na šěroke wužiwanje

Něhdyši sportowy student wučerstwa Jan Hrjehor je zdokonał wobšěrne džělo. Zestajał je, zložuju so na „Čěložwučowanisku a sportowu terminologiju“, wudatu wot Jana Wornarja a Gerata Rehorka w lětomaj 1964 a 1972 w Ludowym nakładnistwje Domowina, do jednotliwych sportowych disciplinow a alfabetisce rjadowanu nimoměrje wobšěrnu terminologiju. Wona wobsteji z dweju džělow, a to němško-hornjoserbskeho a hornjoserbsko-němskeho. Tak hodža so trěbne wurazy skoku nań. Nětko dyrbi wo to hić, zo ju spěšnje a šěroko w šulach nałožujemy. Je džě w njej tójšto njezwučnych wurazow, kotrež dyrbja so hakle zadomić. A to je jenož ze stajnym nałožowanjom móžno. Spomnić so ma, zo staj posudk wobstaraloj fachowcaj Pětr Bejmak a Měrcin Štrawba a redakcionelnje poradžowali su tohorunja na polu sporta připóznaci Mikławš Krawc, Jurij Nuk a Ludwig Zahrodnik. Wužiwanje pak njesmě so jenož na šulsku wučbu wobmjezować. Terminologija měła so zadomić w rozhłosu a nowinach a wězo tež na wšěch sportowych zarjadowanjach a wubědžowanjach. Tu zaleži na kolumnistach sporta a na redaktorach,

ale tež na lektorach, kak spěšnje a hač so wona do našeje žiwjeje rěče dobudže. Hdž so z njej takle do džěla dany, njeje Jana Hrjehorjowa chwalobna próca byla podarmo. A toho so nadžijam.

Chcu čitarja trochu wěpneho sčinić, mjenuju discipliny, do kotrychž je awtor terminologiju rjadował: narjadowe zwučowanja, gymnastika, lochkoatletika, hry, wodospport, zymski sport a bojowy sport. Pohladajće do terminologije a tam zhoniće, što je wuměna dyrow abo čisk abo zepěrnj namach.

Achim Kowar



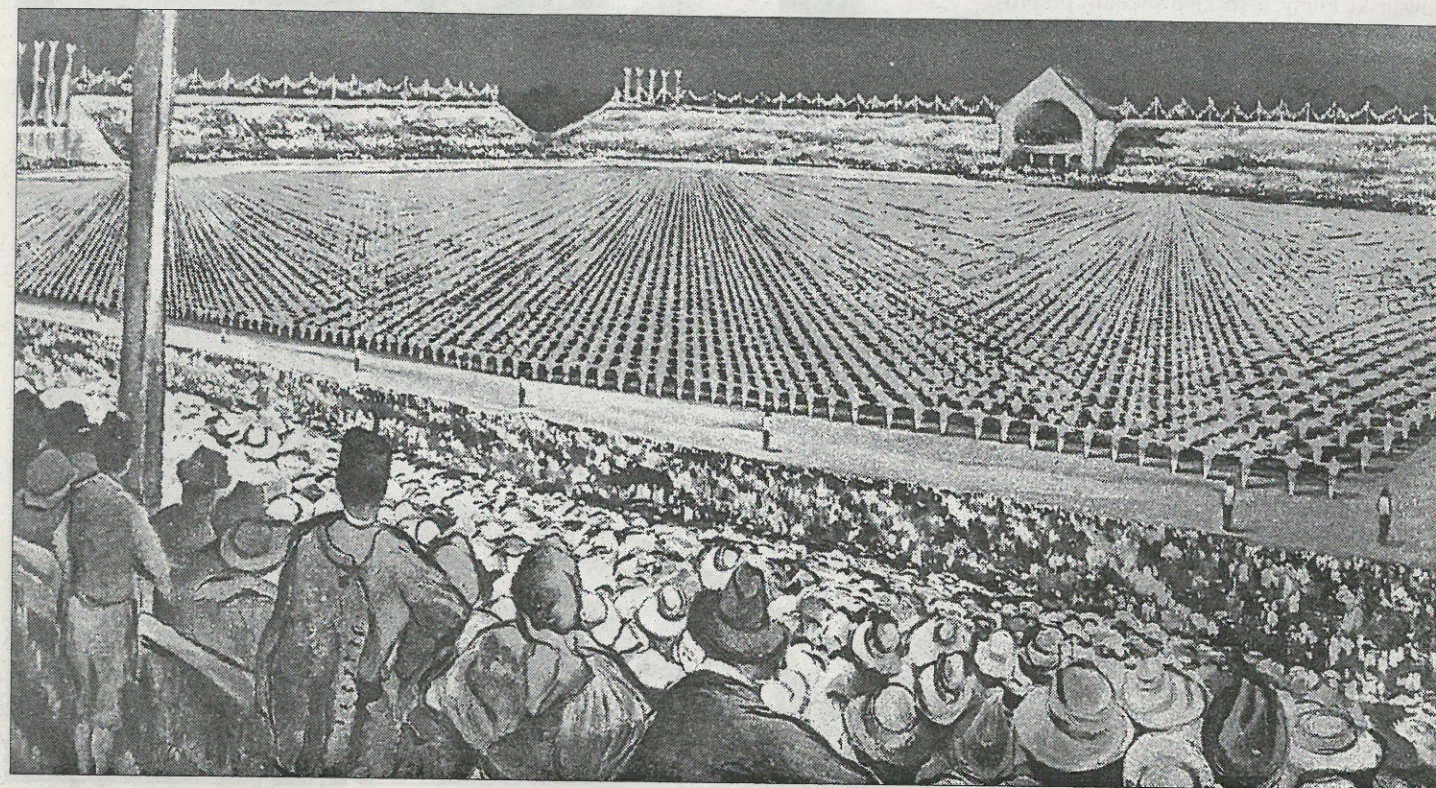
Smjeć 😊 so směš...



Reporterojo – z českeho časopisa „Volno“

SOKOŁSKE LISTY, wokolnik Serbskeho Sokoła z.t.
Zamołwity redaktor: Mikławš Krawc

SOKOŁSKE LISTY



140 lět sokolske hibanje

Lětsa spominaja čěscy Sokoljo a z nimi tež sokolscy bratra w mnohich krajach na 140. rónčnicu založenja přenjeje sokolskeje jednoty w Praze. Zdobom woswjeći mjezynarodne sokolstwo 180. posmjertne narodniny dr. Jindřicha Fügnera, 170. posmjertne narodniny Miroslava Tyrša kaž tež 120. rónčnicu přenjeje wšosokolskeho zléta.

„Kručmy so!“

W léće 1862 založistaj Miroslav Tyrš a dr. Jindřich Fügner w Praze přenjeje sokolsku jednotu. Pod heslom „Kručmy so!“ (čěsće „Tužme se!“) džěše jimaj w času narodneho wozrodženja Čechow wo wuwijanje čělnych a duchownych kajkoscow młodych ludźi. Zložowaštaj so při tym na heslo starych Grjekow „W strowym čěle strowy duch!“

Na založenskej zhromadźiznje 16. februara 1862 we wustawje na Panskej dróze w Praze bě 75 ludźi přítomnych. Wuzwolichu J. Fügnera za starostu, M. Tyrša za městostarostu. Na přenim zwučowaniskim wječoru 5. měrcja bě 60 zwučowarjow a 10 nazwučowarjow. W meji 1962 přewza Miroslav Tyrš načelnistwo jednoty, kotraž nošeše oficialne mjeno „Sokol – Pražská tělocvičná jednota“. Samsne léto poswjeći so chorhoj jednoty. Miroslav Tyrš bu wodžaca wosobina so spěšnje rozwiwaceho sokolskeho hibanja. Tež serbscy Sokoljo jeho zaslužby wulce hódnoćachu – na příklad składnostnje stotych posmjertnych narodnin w léće 1932. W časopisu Sokolske Listy č. 1/1932 bě rysowanaka Měrcina Nowaka-Nječhorniskeho, wozjewjenej buštej basni Mikławša Krječmarja a Jurja

Šewčika; Wohnjoš (= Měrcin Nowak) spisa wobšěrny nastawk „Tyršowa wučba“. W basni J. Šewčika mjez druhim rěkaše:

„Hlej, w zjednoćenstwach čěložwučnych
wón žony, mužow bjezporočnych
so prócowaše zhromadzić,
jim k rodej lubosć zašćěpic.
Zo čělnje jich a duchowne
so mocy bychu skrućile
a zlemile wšě smjertne strachi!
Zo wopravdže pak dobra běše
ta strowa jeho myslička,
lud česki bórže dopóznja.
A mócnje přisporješe so
mjez cyłym ludom sokolstwo.
Z čimž cyły narod zběhaše
moralnje so a duchowne.
So toho bórže dohladachu
a založec sej počinachu
tuž bórže wšitcy Słowjenjo
tež w swojich krajach sokolstwo.“

Česki Sokol a Serbja

Kaž w basni Jurja Šewčika wuzběhnjene, založowachu so tež w druhich słowjanskich krajach

sokolske jednoty. W léće 1920 založichu młodži Serbja w Budyšinje přenjeje sokolsku jednotu – hač do 1930 dalšich dwaceći jednotow nasta. A Serbski Sokol dóstawaše wot wšeho spočatka pomoc českech bratrow. Tak založi so w léće 1924 při Českosłowakiskim sokolskim zwjazku (Česká obec sokolská – ČOS) wosebity wotrjad za Łužicu. W nim běchu zastupjeni: za ČOS R. V. Novák, za česko-serbske zjednoćenstwo „Adolf Černý“ dr. Josef Páta a Vladimír ⇒



•MĚROSLAW TYRŠ•

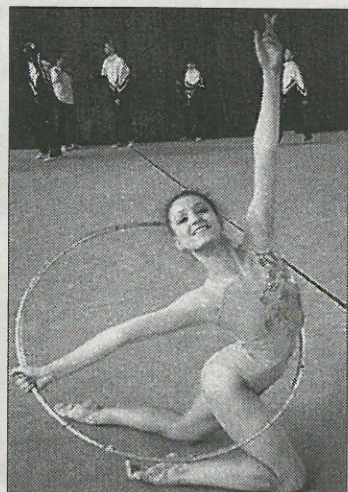
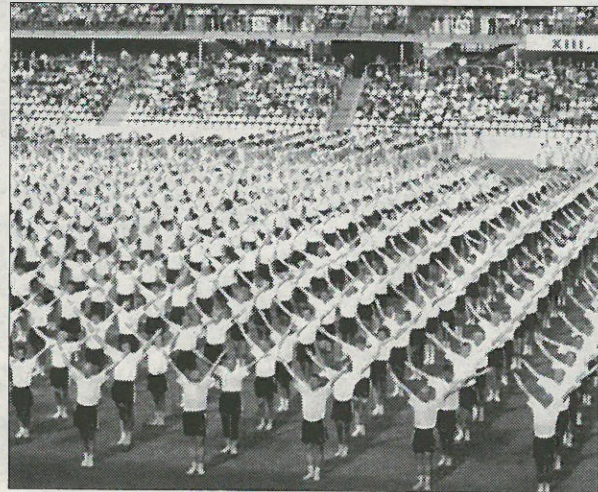
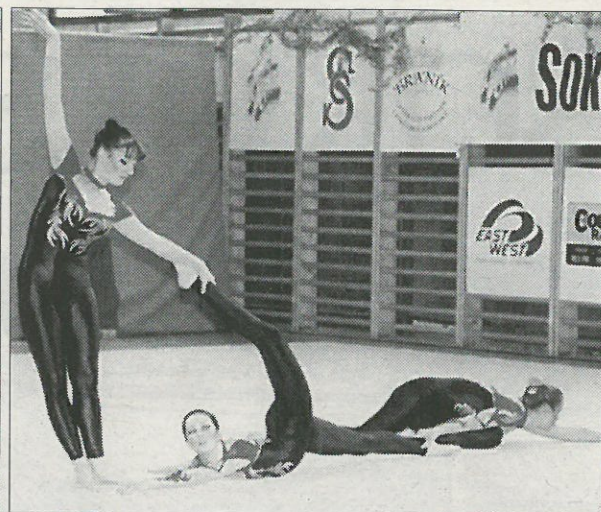
⇒ Zmeškal, za Sokolsku župu Fügnerovu Josef Maštálko. Serbscy Sokoljo su z Českeje wosebje tež materielnu pomoc dostawali: sokołsku drastu, narjady za zwučowanja, pjenjezy za wudawanje Sokolskich Listow abo za nastace knihowničkow w jednotach, za serbske džěci wuhotowachu prózdnišnje lěhwa, w Českej a doma we Łužicy přewjedźechu so wjacore zwučowanske kursy, serbskich Sokolow přepršowachu na sokołske swjedženje, wosebje tež za wšosokołske zléty, do Českeje – příkladow za solidarnu podpěru je hišće wjac. Wažna pak bě tež moraliska podpěra. Tomu bě za čas nastawaceho nacizma w Němskej runje tak kaž po skónčenju wójny 1945, hdyž za zaměry Serbow pomoc skičachu.

Sokołske zléty

Wjerski w džělawosci Sokoła běchu a su wšosokołske zléty w Praze. Přenje zetkanje českich Sokolow bě w lěće 1882 (potajkim před 120 lětami). Hłowny wobstatk su stajnje masowe gymnastiske zwučowanja mužow, žonow, młodžiny a džěćiny. Tradiciju na přeco tež swjedženski čah po měsće. Wosebitosc je, zo wobdželeja so na zletach Sokoljo z mnohich krajow swěta. Zo běchu tež Serbja na zetkanjach w lětach 1920, 1926, 1932, 1948 a 1994 pódla, smy w Sokolskich Listach a druhdže časčišo pisali. Kak bě so džěto Sokoła po přewzachu mocy přez komunistow lěta 1948 lemiło a kak bě so hibanje po somočanaj rewoluciji 1989 wozrodziło, wo tym smy tohorunja rozprawjeli (po 1948 džěto běchu spartakiady). Mjeztym zo běchu přenje wšosokołske zléty w Praze na Letni, přewjedźechu so wone wot XIII. zléta na wulkim Strahovskim stadionje. W tutym hoberskim arealu džěto tež Serbja w lětomaj 1932 a 1948 wustupichu. Wšosokołski zlet 2000 wšak wotně so w mjeńšim stadionje Rošického. Přichodny, mjeztym hižo XIV. zlet, budže w lěće 2006 – nadzjomnje tež ze serbskimi Sokołami.

Česki Sokol džensa

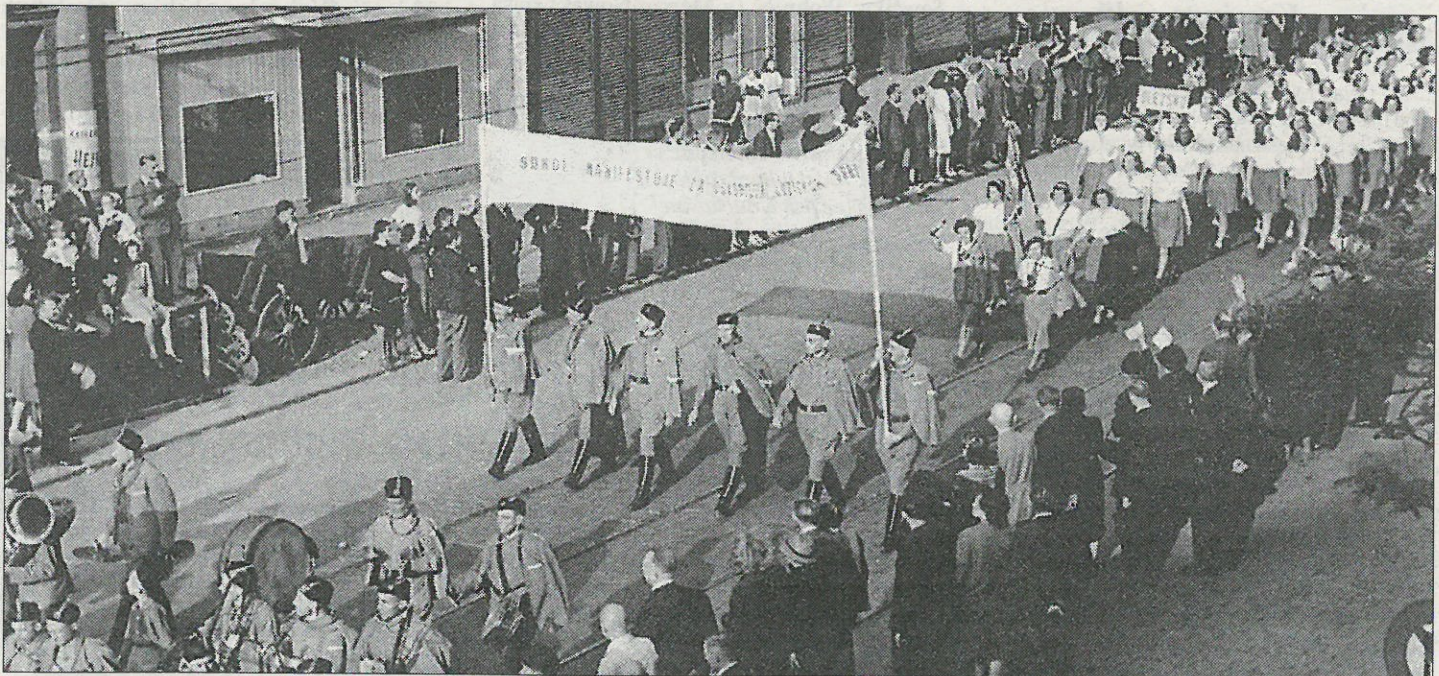
Po wobnowjenju ČOS je w organizaciji džensa něhdže 200 000 člonow. Sokol prócuje so wo



moderny wobsah džěta, měrjo so wosebje tež na sportowanje w swójbach. W ČOS su džensa sportowe družiny kaž sportowa gymnastika, rock 'n roll, basketball, baseball, floorball, wjerhanje, judo abo „lakros“, doma. W 1 118 jednotach je do 2 597 wotdželow cyłkownje 78 000 sportowcow zapřijatych. Nimo rzy sportowych družin pak so w Sokole tež džiwadło resp. klankodžiwadło hraje, so spěwa a hudzi.

Sokołscy bratřa we wukraju

Časopis SOKOL w nastawku k 140. rěćnicy českeho Sokoła pisaše, zo je so sokołske hibanje na mnohe kraje swěta rozšěrilo a zo je džensa w Europje, Americje a Awstralskej nimale 80 000 Sokolow. Najwjětše sokołske organizacije su w USA a Kanadze. Wot lěta 1993 tež naš Serbski Sokol zaso džěta. **M. Krawc**



Čěscy Sokoljo na wulkomanifestaciji 24. julija 1945 pochodowachu z hesłom „Sokol manifestuje za osvobození Lužických Srbů“. Foto: archiv

MIKŁAWŠ NAWKA: Rjany čas w Radworskim Sokole

Mój Radworski wuj, 88lětny Mikławš Nawka, dopomina so na swoje sobuskutkowanje w sylnej Radworskej sokołskej jednoće mjez druhim na tute fakty a podawki:

● Sym hižo pilnje jako šulski hólč pola Radworskich Sokolatow sobu činił. Smy wosebje proste zwučowanja-gymnastiku pěstowali, ale tež džěćace džiwadło hrali. Jan Handrik, kiž běše mlody skałar, je nas nawjedował.

● Po wuchodženju šule sym potom pola mladostnych zwučował. Kóždy pjatk wječor smy w něčišej „Meji“, na žurli tehdyšeho hosćenca zwučowali. Smy tež na konju, bradłach a překušu zwučowali, štož sym wosebje rady činił. To běše přeco jara rjenje. Smy stajnje po dwěmaj skupinomaj zwučowali, dokołz měješe naša Radworska jednotka wjele sobustawow. Moju skupinu je Mikławš Šolta nawjedował. A přeco na jednym pjatku měsaca běše potom tež zhromadžizna našeje jednoty deleka w korčmje. Na tutej zhromadžiznach a druhy tež na našich zwučowanjach je so z našeho Bronja pochadzacy wučer Jan Meškank wobdžělił. Naš Radworski wučer Michał Nawka je cyły Sokol sobu nawjedował.

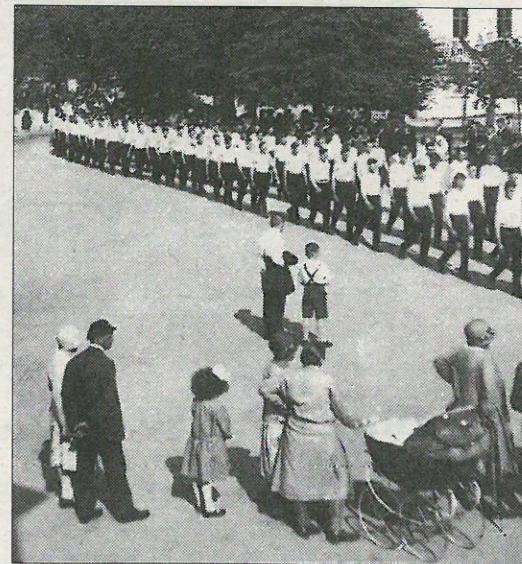
W lětnich měsacach smy tež lochkoatletiske discipliny při nowym haće zwučowali. Tam je so jara derje běhało, a wosebje lubiło je so nam zwučowanje staflowych běhow. Na lochkoatletiskich wobdžowanjach pak so njejsym wobdželał. W běhanju a skakanju wusahowastaj Nawkec Józef a Anton a Ryčerjec Jurij a Pawoł z našeje jednoty. Někotři naši Sokoljo su pak tež kopańcu hrali a někotři samo pjasćowali.

● Smy so tež na wjele sokołskich zjězdach a druhich swjedženjach z našimi programami wobdželeli. Myslu rady na jězby do Malešec, Rakec, Haslowa, Klukša, Poršic, Buček, Kulowa a druhdže. Do wukraja, Českeje abo Pólskeje, ja wosobinsce přišoł njejsym. W našej Radworskej wokolinje su mnozy w Sokole byli. Dopominam so wosebje na Mikławša Glücklicha, Bena Bjeńša, Jurja Klimana, Mikławša Smołu a na krawca Alfonsa Wicza, nana toho Alfonsa, kiž je tu knihu wo Serbskim Sokole napisał, kotruž wobdžědu. W njej je tež tajki přehlad wo našich Radworskich Sokolach a Sokolatach. – W lěće 1930 sym so čězko zranił. Wšako sym wšo rady wuspytał. A tak sym jónu pjatk, do 20 hodž., přjedy hač je so oficialne zwučowanje zahajiło, tón wulki wob-



88lětny Mikławš Nawka z Radworja (13.10.1913) a jeho mandželska Marja (rodž. Zyndzic)

Foto: J. Nuk



III. sokołski zlet dnja 17. meje 1931 w Radworju

mach (Riesenwelle) na překušu spytał. Mějach pak přemało krydy na ruce, při wobwjerće so wobsynych a padnych pódla maty na chribjet kaž na hłowu dele. Na chribjeće sym so tak čězko zranił, zo běch cyłe lěto chory a zo dyrbjach zaso běhać nawuknyć. Přenje měsacy sym jenož na desce ležał. Džělać wězo njemóžach. Naši dyrbjachu so ze swojim ratarstwom sami starać a njemějachu so lochko.

Wosebje zlé bě, zo je so tute njezbožo do wosmich stało. Tuž rěkaše, što budže to nětko płaćić? Džěše wo zawěšćenje! Smy drje zawěšćeni byli, ale to płaćeše wězo jenož za kruty čas zwučowanjow a wustupow. Mějach pak zbožo. Naš financnik běše Michał Rječka, tón braška a Chasowčan Jurij Kubaš běše zapisowar. Wonaj staj

hłownje wěc tak zřadawojoj, kaž by so moje njezbožo w zwučowanskim času stało.

Lěkar, dr. Liba z Adolfoweje hěty, zamowity tež za našu Radworsku wokolinu, je so jara wo mnje starał a chcyše rady, zo přińdu do Budyskeje chorownje. Mojej staršej pak to njedowolištaj. Tak sym cyłe lěto doma ležał a kóšty běchu wězo hoberske. Ale džakowano Bohu je so wšo tak zřadawojoj, zo je to Sokol přewzał. To běše moje zbožo, hewak drje byštaj staršej zwřěšćiloj (kaput šloj).

● W Radworskim Sokole wězo wjac sobu činić njemóžach a tohodla w juniju 1931 z njeho wustupich. Sym to z čězkej wutrobu činił, dokołz sym so w našim Radworskim Sokole jara derje čuł a přewšo rady na zwučowanja a zarjadowanja chodžił.

Jurij Nuk

Citujemy

Serbski Sokol so dótkace wuprajenja namakachmy w čislomaj 2 resp. 5 lětušeho Rozhlada:

- W čisle 2/2002 pisa dr. E. Pjeh ke knize dr. Tima Meškanka wo počahach Čechow a Serbow wot 1914–1945 mjez druhim tole (přir. str. 61): „Dalši kapitl w knize rysuje wosebitu zajimawostku serbskeho kulturneho žiwjenja we Weimarskej dobje – Serbski Sokol. Kaž pola dalšich słowjanskich narodow wopokaza so čělozwučowanske towarstwo Sokol jako kmana organizacija, kotrež zaměr bě narodne wědomje člonow skrućić. Organizacija měješe wulku pričahliwosc na wšitke woršty serbskeho luda, wosebje na młodžinu. W někak 20 sokołskich jednotach, kotrež so we wsach sakskeje a pruskeje Hornjeje Łužicy wutworichu, bě něhdže 2000 sobustawow organizowaných. Sokol bě po mjenjenju Meškanka ta demokratiska organizacija Weimarskeho časa, kotraž ze swojim nadkonfesionelnym charakterom do wšitkich sferow serbskeho žiwjenja wuprudžeše ...“
- W čisle 5/2002 wupraja so dr. M. Völkel ke knize dr. S. Musiata wo serbskich towarstwach wot 1716–1937. (Přispomnjeje: W Sokolskich Listach smy w čislomaj 6/2001 resp. 1/2002 tohorunja knihu předstajeli.) Dr. Völkel wšak přispomni: „Wuwostajene pak su nimo kolesowarskich sportowe (koparske) zjednocenstwa, kotrež na jara wjele wsach po přenje swětowej wójnje rosćechu. Jich wuwostajenje zwisuje z lědma dokumentowanymi stawiznami, nic z dwělowanjom nad serbskej zmyslenoscju sportowcow-člonow, při čimž pola tuteje družiny towarstwow druhu nadawk (organizowane sportowanje) na přenim městnje steješe.“ **MiK**